

FUT IV

- Lägesrapport över arbetet mot felaktiga utbetalningar och bidragsbrott

FUT/RUT-projektet 2011

Innehåll

Bakgrund.....	4
Projektet syfte.....	4
Projektets mål.....	4
Projektets organisation.....	5
Formella förutsättningar.....	5
Utgångspunkter.....	5
Metod.....	5
Redovisning.....	6
Stadens arbete för att motverka felaktiga utbetalningar.....	6
Arbetsgrupp.....	6
FUT-arbetet.....	7
Utbildning.....	8
Samtalstekniksutbildning för FUT-utredarna.....	8
FUT-utbildning.....	8
Utbildning för socialsekreterare och chefer – RUT.....	9
Utbildning för nyanställda inom ekonomiskt bistånd.....	9
Eftergranskning av ärenden.....	9
Kravhandläggning.....	10
Statistik 2011.....	10
Omfattning och orsaker.....	10
Orsaker till felaktiga utbetalningar.....	12
Vidtagna åtgärder och ekonomisk omfattning.....	12
Resultatet av stadens polisanmälningar.....	13
Samverkan.....	14
Försäkringskassan.....	15
Polisen.....	15
Sammy.....	16
Utbildningsförvaltningen.....	16
Underrättelser enligt lagen (2008:206) om underrättelsesskyldighet.....	16
Samverkansprojekt om lagen om underrättelsesskyldighet.....	17
Övrig samverkan.....	17

Uppmärksammade hinder för arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar.....	17
Projektets resultat	18
Stadsövergripande statistik	18
FUT-arbetet	19
Framtiden	20
Utbildning	20
Efterkontroller	21
FUT-arbete	21

Bakgrund

Socialnämnden har sedan 2007 haft i uppdrag att arbeta med och motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott vid handläggning av ekonomiskt bistånd. Arbetet har skett genom en förstudie under 2008 för att utreda förutsättningarna för att motverka felaktiga utbetalningar. Förstudien har sedan resulterat i implementeringsprojekt under 2009-2011. Arbetet har redovisats i följande rapporter, Dnr 3.1-008/2009, Dnr 3.1-0070/2010 och Dnr 3.1-0098/2011.

Sedan 2010 har huvudinriktningen varit ”rätt utbetalningar” (RUT) och det förebyggande arbetet för att motverka att felaktiga utbetalningar sker. Fokus har legat på att höja kvaliteten i utredningar och dokumentation i samband med ansökan om ekonomiskt bistånd. En utbildningssatsning genomfördes för samtliga bidragshandläggare inom ekonomiskt bistånd i handläggning, dokumentation och förebyggande utredningar. Under 2010 erbjöds samtliga förvaltningar att projektledaren medverkade vid genomförandet av en riskanalys för att upptäcka risker för felaktiga utbetalningar i organisationen.

Socialnämnden har under 2011 haft i uppdrag att samordna stadens arbete med att förebygga och åtgärda felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd. Nämndens arbete har omfattat utbildning, myndighetssamverkan och konsultativt stöd till samtliga förvaltningar. Utbildningssatsningen från 2010 utökades 2011 även till socialsekreterare och chefer.

Projektet syfte

- Höja kvaliteten i utredningar och dokumentation genom att erbjuda utbildning och handledning vid stadens förvaltningar.
- Uppföljning och revidering av metod för efterkontroll av självdeklarationer i avslutade ärenden.
- Följa upp utvecklingen av stadens arbete mot felaktiga utbetalningar och vid behov föreslå förbättringsförslag.
- Följa upp stadsövergripande statistik över felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Projektets mål

- Bidra till att minska felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i staden.
- Bidra till att höja kvaliteten i utredningar och dokumentation i samband med biståndsansökan för att utbetalningarna ska bli rätt från början.
- Bidra till att förvaltningarna förbättrar sina interna rutiner.

- Bidra till att förvaltningarna etablerar egen samverkan med polis och åklagare.

Projektets organisation

Projektet bedrivs av projektledare på strategiska enheten inom avdelningen för stadsövergripande sociala frågor .

Formella förutsättningar

Projektledaren har tilldelats behörighet med socialsekreterarroll till paraplysystemet för Individ och familj för hela staden.

Utgångspunkter

Fokus har varit på det förebyggande arbetet för att motverka felaktiga utbetalningar med inriktningen rätt utbetalning till rätt person. Enligt stadens riktlinjer ska arbetet med ekonomiskt bistånd bedrivas rättssäkert. I uppdraget ingår att aktivt arbeta för att motverka felaktiga utbetalningar genom noggrannhet vid handläggningen av ekonomiskt bistånd. Detta sker genom kontroller och information till de som ansöker om bistånd. I de fall det ändå sker en felaktig utbetalning av bistånd ska detta alltid återkrävas när det finns lagstöd för det. Om en person medvetet lämnar oriktiga uppgifter med avsikt att få ut mer bistånd än personen har rätt till ska en polisanmälan alltid göras.

Stadens förvaltningar tillsatte 2009 lokala utredare av felaktiga utbetalningar och bidragsbrott (FUT-utredare). Förvaltningarna har sedan organiserat arbetet olika och tillsatt FUT-utredare i olika stor utsträckning.

I denna rapport redovisas nämndens arbete under 2011 med att samordna och fortsatt utveckla arbetet för att förebygga och åtgärda felaktiga utbetalningar. I rapporten redovisas även stadsövergripande statistik över arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar för 2011.

Stadsdelsförvaltningarna och enheten för hemlösa vid socialförvaltningen benämns i denna rapport som förvaltningarna.

Metod

För att höja kvaliteten i utredningar och dokumentation i samband med biståndsansökan genomfördes en utbildningssatsning 2011 för samtliga socialsekreterare och chefer inom staden. Utbildning avsåg handläggningsmetoder och dokumentation inom ekonomiskt bistånd.

För att bidra till att minska felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i staden har de lokala FUT-utredarna erbjudits löpande verksamhetsstöd och vidareutbildning för att bedriva arbetet på förvaltningarna. Arbetet med eftergranskning av tidigare avslutade ärenden har fortsatt under 2011.

Nämnden har fortsatt samverka med polisens tre bedrägerirotlar; syd, city och norr. Under året har samtliga rotlar erbjudits utbildning om arbetet med ekonomiskt bistånd.

Redovisning

Stadens arbete för att motverka felaktiga utbetalningar

Nämnden har sedan 2009 uppmanat samtliga förvaltningar att tillsätta lokala FUT-utredare för att organisera arbetet med att förebygga och motverka felaktiga utbetalningar och bidragsbrott. Förvaltningarna har tillsatts FUT-utredare i olika stor utsträckning. Under året har en del förvaltningar prioriterat arbetet genom att tillsätta fler FUT-utredare medan andra inte haft någon FUT-utredare. De förvaltningar som inte har haft en FUT-utredare har inte kunnat arbeta aktivt med dessa frågor, vilket får konsekvenser inte bara för den egna förvaltningen utan även för stadens totala resultat.

Inom ramen för projektet har FUT-utredarna erbjudits verksamhetsstöd i form av handledning, fortbildning i FUT-arbetet, extern utbildning och stöd i det löpande arbetet via telefon eller e-post. Enskild handledning och introduktion av nya FUT-utredare har även erbjudits vid behov. I ett led att öka kvaliteten i beslut om återkrav och polisanmälan har en checklista tagits fram för chefer och FUT-utredare.

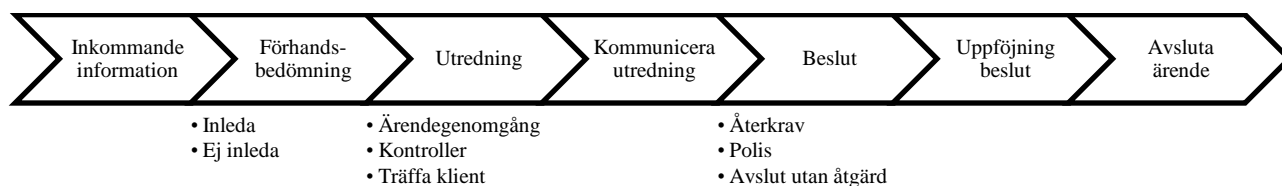
Vägledningen för det förebyggande arbetet och handläggningen av felaktiga utbetalningar har reviderats och spridits till förvaltningarna i juni 2011.

Arbetsgrupp

En arbetsgrupp tillsattes under 2009 för att diskutera utvecklingen av FUT-arbetet och det förebyggande arbetet. Arbetsgruppen består sedan starten av tre personer från stadsdelsförvaltningar Enskede-Årsta-Vantör, Farsta+Skarpnäck och Spånga-Tensta, samt projektledaren från Socialförvaltningen. Arbetsgruppen har haft möten ungefär en gång per månad. Under året har det varit diskussioner om tolkning av olika lagar, systemförändringar, utvecklingsförslag etc. Arbetsgruppen har även varit till hjälp vid upprättande och revidering av arbetsdokument för det fortsatta FUT-arbetet.

FUT-arbetet

Största delen av FUT-arbetet¹ består i att utreda om det har skett en felaktig utbetalning eller inte. Utredningen görs oavsett om orsaken är omedvetna fel av myndigheten, omedvetna eller medvetna fel av klienten. FUT-utredningen baseras till stor del på de handlingar och uppgifter som klienten lämnar. Flera klienter medverkar inte i utredningen och eftersom FUT-utredarens möjligheter att inhämta uppgifter är begränsade blir dessa ärenden svåra att utreda och kan ta lång tid.

Vid den första bedömningen avgörs om en utredning ska inledas eller om det är uppenbart att det inte har skett en felaktig utbetalning. Bedömningen baseras på en kort granskning av ärendet. När ärendet aktualiserats görs en grundligare utredning genom att begära in handlingar och göra relevanta kontroller. Vid behov träffar FUT-utredaren klienten för att diskutera utredningen redan i detta skede.

När utredningen är klar ska den kommuniceras, skriftligt eller muntligt, med klienten för att klienten ska ha möjlighet att lämna synpunkter på utredningen. I detta skede är det vanligt att FUT-utredaren träffar klienten för att gå igenom utredningen.

Utifrån den utredning som har gjorts och de synpunkter som inkommit från klienten bedöms sedan om det finns grund för beslut om återkrav. Finns det en misstanke om brott görs det i detta skede en polisanmälan.

Uppföljning av beslut om återkrav

En bevakning görs om en återkravet återbetalas och om återbetalning uteblir skicks två betalningspåminnelser. Om skulden inte betalas görs en ersättningstalan till Förvaltningsrätten. En förutsättning för att driva ärendet till domstol är att personen har betalningsförmåga och därför görs en utredning om personens ekonomiska situation. Om personen saknar betalningsförmåga drivs ärendet inte till domstol.

¹ För ytterligare information om FUT-arbetet se även dokumentet ”Att förebygga och utreda felaktiga utbetalningar och bidragsbrott” från 2011

Uppföljning av polisanmälan

Om polis eller åklagare beslutar att lägga ner förundersökningen får förvaltningen ett beslut om detta. Om orsaken till nedläggning är att brott ej kan styrkas behöver FUT-utredare kontakta polis eller åklagare för att diskutera ärendet och bedöma om förvaltningen ska begära överprövning av nedläggningsbeslutet. En överprövning sker genom en skrivelse till polisen. Leder ärendet däremot till åtal kan FUT-utredaren kallas som vittne eller sakkunnig under rättegången. Vid en fällande dom bevakas skadeståndet antingen via Kronofogden eller på egen hand av förvaltningen.

Förebyggande arbete

Utöver utredningsarbetet ingår även att delta möten på den egna förvaltningen för informationsöverföring och diskussioner kring det förebyggande arbetet.

Under 2010 och 2011 har flera stadsdelar genomfört efterkontroller i avslutade ärenden. Fördelningen av arbetet och ansvaret för efterkontrollerna ser olika ut, där en del förvaltningarna har ett gemensamt arbete mellan handläggarna medan andra valt att det görs av FUT-utredaren.

Utbildning

Samtalsteknikutbildning för FUT-utredarna

Samtliga av stadens FUT-utredare har erbjudits en tvådagars utbildning i samtalsteknik. Utbildning har anordnats av Socialförvaltningen med en extern föreläsare. Utbildningen har haft FUT-utredningen som utgångspunkt. Under utbildningen har en genomgång gjorts av rollen som samtalsledare, mål och planering av ett samtal/besök och ledarskapsfrågor.

FUT-utbildning

Under året har projektledaren utöver ordinarie handledning ordnat kompetensdagar för FUT-utredarna vid tre tillfällen, två halvdagar och en heldag. Innehållet i dessa har dels rört domar, innehållet i en polisanmälan, uppsåtsbedömningar och framför allt att utreda utlandsvistelser. I samband med detta har en checklista tagits fram för att utreda utlandsvistelser.

Under kompetensdagarna och handledningen har följande externa föreläsare medverkat;

- En representant från Bolagsverket var med vid ett handledningstillfälle för att presentera deras arbete i ett led för FUT-utredarna att öka deras kunskaper att utreda personer med företag.
- Samtliga FUT-utredare bjöds in till Försäkringskassans enhet för misstänkta brott för en presentation av deras arbete för att motverka

felaktiga utbetalningar och för diskussion kring samverkan i dessa frågor.

- Gränspolisens var med vid ett handledningstillfälle och presenterade deras arbete då flertalet FUT-utredningar rör utlandsresor.
- Vid en kompetensdag var en handläggare från Migrationsverket med och presenterade deras arbete utifrån flertalet frågeställningar som lämnats av FUT-utredarna.

Utbildning för socialsekreterare och chefer – RUT

Under året har samtliga socialsekreterare och chefer i staden som arbetar med ekonomiskt bistånd erbjudits en endagsutbildning i handläggning, dokumentation och förebyggande utredningar. Totalt har cirka 220 personer deltagit. Syftet med utbildningen har varit att öka kunskapen om utredningsmetoder vid ansökan om ekonomiskt bistånd för att motverka felaktiga utbetalningar.

Utbildning för nyanställda inom ekonomiskt bistånd

Nyanställda socialsekreterare/chefer inom ekonomiskt bistånd erbjuds av socialförvaltningen, sedan flera år tillbaka, en tvådagarsutbildning i handläggning av ekonomiskt bistånd. Projektledaren har ansvarat för ett avsnitt om utredningsmetoder. Utbildningen har genomförts två gånger under året och omfattat cirka 60 personer.

Eftergranskning av ärenden

FUT-projektet utvecklade en modell för eftergranskning av avslutade ärenden. Eftergranskningen innebar att redovisad inkomst jämfördes med taxerad inkomst. Urvalet var att personen skulle ha varit aktuell för ekonomiskt bistånd minst sex månader av taxeringsåret och att ärendet skulle ha avslutats i början på året efter. En lista togs fram på dessa personer och skickades till Skatteverket med begäran om uppgifter om taxerad inkomst. De ärenden som återkom med uppgift om inkomst jämfördes med vad de hade redovisat för inkomst i samband med ansökan. De som hade haft mer i inkomst än de redovisat utreddes senare vidare för bedömning om återkrav och eventuell brottsanmälan. Under 2010 testades modellen av förvaltningarna och erfarenheten visade att urvalet var för brett. Inför eftergranskningen under 2011 av inkomstår 2010 har det begränsats till personer som har varit aktuella under hela föregående år och som är avslutade. Resultatet av efterkontrollerna redovisas under statistikavsnittet.

Kravhandläggning

Under 2010 togs en vägledning fram för arbetet med felaktiga utbetalningar som rör återkravsprocessen för FUT-utredare och kravhandläggare. Delar av detta arbete görs av serviceförvaltningen. Det har under året varit en del frågetecken och behov av utvecklingsarbete. För att underlätta för framtida samarbete höll serviceförvaltningen en utbildning för samtliga kravhandläggare och FUT-utredare.

Statistik 2011

Omfattning och orsaker

Det har under året inletts totalt 424 utredningar om misstänkt felaktig utbetalning i staden. Totalt antal hushåll med ekonomiskt bistånd för samma period är 18 092. Andel inledda utredningar om felaktig utbetalning i relation till antal biståndshushåll är 2,34 %. När en handläggare upptäcker en felaktig utbetalning och det rör sig om oredovisade inkomster där inkomsten var personen tillhanda i nära anslutning till upptäckten korrigerats detta vid en kommande ansökan. Detta gör att en del ärenden inte registreras som en FUT-utredning och därför inte framkommer i statistiken.

Vid en genomgång i januari 2012 av ärenden som väntar på vidare utredning är det att totalt 725 ärenden i kö. De flesta ärenden är från 2010 och framåt med undantag för några få som är från 2009. Varje år inkommer nya ärenden om misstänkt felaktig utbetalning och under 2011 har 1056 inkommande information gällande misstänkt FUT registrerats. Utav dessa har 336 (32 %) aktualiserats för vidare utredning om beslut om återkrav eller polisanmälan. Ytterligare 25 (2 %) har kopplats till en redan pågående FUT-utredning. 212 (20 %) ärenden har redan vid en förhandsbedömning bedömts sakna anledning att utredas vidare och har därmed inte aktualiserats utan lämnats utan åtgärd.

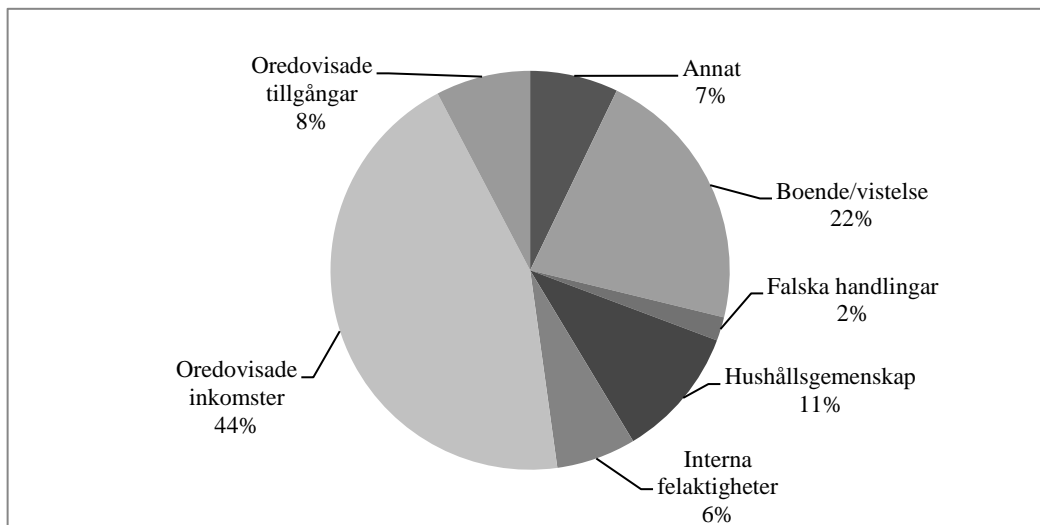
FUT-arbetet i staden under 2011

	Arbets­tid FUT-utredare, andel av heltid (%)	Inkommande information under 2011	Antal inledda utredningar under 2011	Antal hushåll med ekonomiskt bistånd under 2011 (netto)	Andel inledda FUT förhållande till antal hushåll	Antal ärenden som står i kö
Bromma	> 25	22	14	822	1,70%	7
Enheten för hemlösa	> 50	6	5	602	0,83%	0
Enskede-Årsta-Vantör	2x100	139	76	2442	3,11%	27
Farsta	43	108	55	1509	3,64%	70
Hägersten-Liljeholmen	50	36	10	1002	1,00%	40
Hässelby-Vällingby	> 20	83	24	1891	1,27%	76
Kungsholmen-Norrmalm-Östermalm	50	31	9	1292	0,70%	19
Rinkeby-Kista	1x100 1x100 from 110301 1x100 from 111024	283	39	2533	1,54%	290
Skarpnäck	43	110	56	1029	5,44%	22
Skärholmen	100	59	44	1458	3,02%	15
Spånga-Tensta	1x 100 1x100 from 1109	139	63	1809	3,48%	97
Södermalm	1x100 tom 1111	38	29	1369	2,12%	20
Älvsjö	0	2	0	334	0,00%	42
Totalt:	15 personer	1056	424	18092	2,34%	725

När man ser på andelen FUT i förhållande till antal hushåll påverkas det totala resultatet av de förvaltningar som inte aktivt arbetat med FUT. Att en förvaltning har få inkommande ärenden eller få antal inledda utredningar behöver inte bero på att det inte sker felaktiga utbetalningar utan kan även bero på att förvaltningen inte har prioriterat arbetet i tillräckligt stor utsträckning. Det framgår även av antalet ärenden som står i kö hos respektive förvaltning. Storleken på förvaltningarna, deras organisation och hur samarbetet fungerar mellan socialsekreterare och FUT-utredare påverkar också resultatet.

Orsaker till felaktiga utbetalningar

Den största orsaken till felaktiga utbetalningar i staden är att en sökande undanhåller inkomster som påverkar rätten till bistånd. Nedan presenteras de registrerade orsakerna till felaktiga utbetalningar. Dessa uppgifter är tagna från inkommande information om felaktig utbetalning som registrerats under 2011 och där en utredning har inletts. I flera ärenden uppmärksammas även under utredningen flera felaktigheter än den som föranledde att utredningen inleddes.

Vidtagna åtgärder och ekonomisk omfattning

Under 2011 har totalt 272 beslut om återkrav fattats i staden och 53 polisanmälningar om misstänkt bidragsbrott gjorts. Återkravsbeloppet är totalt på 6 211 154 kr. Utöver återkravsbesluten tillkommer ärenden med anmodan om återbetalning för ärenden rörande introduktionsersättning på totalt 35 515 kr. Under 2011 har återbetalningar av FUT-återkraven gjorts med 1 000 310 kr.

Flera ärenden slutar ansöka om ekonomiskt bistånd när en felaktig utbetalning upptäcks eller när en FUT-utredning inleds. Det kan även innebära att biståndet sänks om en oredovisad inkomst upptäcks. Detta innebär en besparing för förvaltningen och för att få en uppfattning om den ekonomiska vinsten görs en beräkning av inbesparat belopp utifrån en gemensam modell för staden. Inbesparat belopp för 2011 uppgick till 4 172 870 kr.

Under året har det i 8 ärenden gjorts en ersättningstalan till Förvaltningsrätten. Ersättningstalan görs när en person inte återbetalar sin skuld till förvaltningen i enlighet med återkravsbeslutet.

Resultatet av FUT-arbetet i staden under 2011

	Antal bidragsbrottsanmälningar	Antal återkravsbeslut	Återkravsbelopp	Inbesparat belopp	Återbetalat
Bromma	5	6	100 062	97 366	50 600
Enheten för hemlösa	5	3	28 609	0	8 326
Enskede-Årsta-Vantör	0	56	737 573	1 002 800	256 911
Farsta	3	48	1 017 348	1 278 928	115 165
Hägersten-Liljeholmen	0	8	92 606	216 383	26 626
Hässelby-Vällingby	14	10	153 540	0	17 660
Kungsholmen-Norrmalm-Östermalm	3	6	258 602	61 500	9 830
Rinkeby-Kista	0	12	171 393	432 938	101 384
Skarpnäck	6	36	622 300	947 794	62 200
Skärholmen	6	44	1 214 560	374 164	230 000
Spånga-Tensta	7	32	778 580	763 797	121 608
Södermalm	4	11	1035981	390 122	94 677
Älvsjö	0	0	0	0	0
Totalt:	53	272	6 211 154	4 172 870	1 000 310

Den största vinsten av arbetet med felaktiga utbetalningar är att arbetet leder till förebyggande åtgärder och att framtida felaktiga utbetalningar förhindras. Förvaltningarnas resultat skiljer sig åt, dels beroende på prioriterad tid för FUT och dels beroende på förvaltningens organisation och storlek.

Resultatet av stadens polisanmälningar

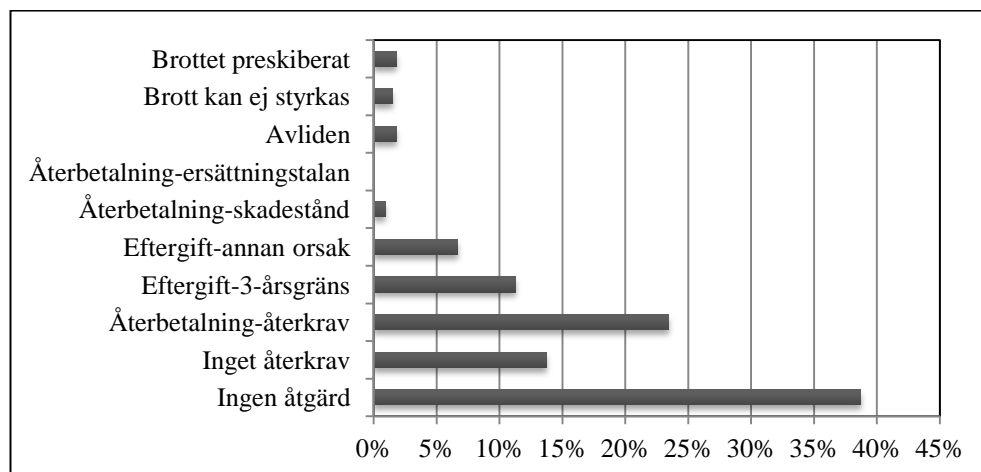
Under året har förvaltningarna fått totalt fyra fällande bidragsbrottsdomar. Tilldömt skadestånd var 283 337 kr. Föregående år var motsvarande siffra 14 fällande domar varav ett strafföreläggande. Utifrån Riksrevisionens rapport och de erfarenheter som framkommit i samverkan är att polisen har flera ärenden som väntar på utredning. Polisens arbete har inte helt följt

förvaltningarnas utveckling med bidragsbrott. Flertalet ärenden läggs ner av polis eller åklagare med anledningen av att brott ej kan styrkas. Vid diskussioner med polisen har det framgått att det finns anledning att överpröva en del av dessa ärenden. Den utbildning om ekonomiskt bistånd som bedrägerirotlarna har genomgått under året hoppas kunna ge en ökad förståelse hos polisen och bidra till att det gemensamma arbetet med bidragsbrott ska ge bättre resultat.

Under 2010-2011 har förvaltningarna fått besked i 89 ärenden att förundersökningen har lagts ner för att brott ej kan styrkas. För 2011 gjordes 5 överprövningar av polisens beslut.

Avslutade utredningar

Under året avslutades totalt 328 ärenden. De flesta avslutades helt utan åtgärd eftersom utredningen visade att det inte fanns grund för beslut om återkrav eller polisanmälan. Den andra stora avslutsorsaken var att skulden var återbetald.

Resultat av efterkontroller

Listor på 2475 personer som har avslutats på förvaltningarna har skickats till Skatteverket för efterkontroll av taxerad årsinkomst inkomstår 2010. Totalt återkom uppgift om inkomst på 1416 personer. Av dessa lämnades 124 (9 %) ärenden vidare för utredning om misstänkt felaktig utbetalning.

Samverkan

Under tidigare år har olika former av samverkan etablerats med andra myndigheter vilket har fortsatt även under detta år. Projektledaren har

fungerat både som länk och kontaktperson i samverkan med andra myndigheter.

Försäkringskassan

Samverkan med den enhet på Försäkringskassan som arbetar med felaktiga utbetalningar och bidragsbrott har funnits sedan 2007 när projektet inleddes. Under året har FUT-utredarna varit på studiebesök hos Försäkringskassan, se avsnittet FUT-utbildning.

Polisen

Den största delen av samverkan med polisen sker på handläggarnivå utifrån de polisanmälningar förvaltningarna gör gällande bidragsbrott. Polisen är uppdelad i tre olika rotlar som utreder bidragsbrott norr, city och syd och därför har samverkan sett olika ut med respektive rotel.

Utifrån önskemål från bedrägerirotlarna har projektledaren och arbetsgruppen haft utbildning i socialtjänstens handläggning om ekonomiskt bistånd för polisen. Syftet med utbildningen har varit att öka deras kunskap om socialtjänstens arbete inför deras arbete med bidragsbrottsanmälningar.

De FUT-utredare som representerar förvaltningarna som tillhör bedrägerirotel syd har under hösten träffat deras utredare för gemensam ärendedragning. Inför mötet anmälde FUT-utredarna ärenden till polisen som de önskade diskutera. Anledningen till mötet var för att försöka få kunskap om varandras regelverk och arbete med bidragsbrott. Arbetet i denna form kommer att fortsätta även 2012. Förhoppningen är att liknande möten ska kunna införas även med de övriga bedrägerirotlarna under 2012.

Utöver samverkan med bedrägerirotlarna finns en pågående samverkan med andra enheter inom polisen där projektledaren är kontaktperson och mottagare av underrättelser.

Riksrevisionen presenterade under 2011 sin rapport ”Vad blev det av de misstänkta bidragsbrotten?” (RiR 2011:20). I den granskar de om myndigheternas arbete att motverka bidragsbrott har blivit mer effektivt sedan bidragsbrottslagen trädde ikraft. Deras slutsatser utifrån granskningen är bland annat att

- det är för långa utredningstider i hela kedjan
- det saknas ett lärande i utredningskedjan
- svårigheterna att bevisa uppsåt leder till att många bidragsbrottsärenden läggs ner
- myndigheterna har fått olika förutsättningar att tillämpa lagen

Rapporten har inte direkt granskat kommunernas arbete eftersom det inte finns någon enhetlig rapportering angående detta.

Sammy

Socialförvaltningen har sedan 2006 deltagit i SAMMY, som är ett samarbete mellan Transportstyrelsen, Polismyndigheten, Skatteverket, Vägverket, Ekobrottsmyndigheten, Kronofogden, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan, i syfte att bland annat motverka svartjobb och bidragsbrott inom yrkestrafiken. FUT-projektet har tagit emot och stämt av de kontrollistor som levererats av SAMMY. Informationen på kontrollistorna gör det möjligt att kontrollera om chaufförer som varit i aktiv tjänst ett visst datum även har erhållit ekonomiskt bistånd under samma period.

Under året har projektledaren tagit emot knappt 900 kontrollistor. Listorna omfattar även personer som inte är boende inom Stockholm stads upptagningsområde. Utav kontrollistorna har 2,65 % lämnats vidare till stadens lokala FUT-utredare för vidare bedömning. Flertalet av dessa ledde ej till någon åtgärd. Den största vinsten är att flertalet ärenden slutar söka. Många av dessa har varit aktuella och ansökt om ekonomiskt bistånd under flera år. I två ärenden har det beslutats om återkrav på totalt ca 44 000 kr. Utöver det har en polisanmälan gjorts. I januari 2012 kom en fällande dom från ett taxiärende.²

Utbildningsförvaltningen

Samverkan med utbildningsförvaltningen har fortsatt även detta år och socialförvaltningen får löpande underrättelser. Underrättelserna innehåller uppgifter om ett barn har flyttat till en annan kommun eller har påbörjat skola i utlandet och en kontroll görs om föräldrarna samtidigt uppbär bistånd i staden. Totalt har 90 underrättelser mottagits och 13,3 % av dessa har lämnats vidare till stadens lokala FUT-utredare för vidare bedömning.

Underrättelser enligt lagen (2008:206) om underrättelsesskyldighet

Antalet mottagna underrättelser har sedan lagen trädde i kraft varit lågt. Det har sedan 2010 skett en minskning av antalet underrättelser. Även andra myndigheter som omfattas av lagen meddelar att inkommande underrättelser är få. Anledningen till detta är förmodligen inte att myndigheterna saknar uppgifter som skulle kunna påverka bedömningen av rätten till bistånd. Det beror snarare på att handläggarna dels saknar kunskap om lagen, om andra myndigheters verksamhet samt att de övriga

² B 7498-11, 120124, Solna Tingsrätt

myndigheterna oftast inte har kännedom om att en person är aktuell inom socialtjänsten.

Under 2011 har Socialförvaltningen mottagit totalt 2 underrättelser från CSN och Försäkringskassan. Under 2010 mottogs 7 underrättelser.

Samverkansprojekt om lagen om underrättelseskyldighet

Regeringen gav 2009 flera myndigheter ett samverkansuppdrag för utveckling av metoder för och redovisning av resultat av arbetet mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Sammankallande myndighet är Ekonomistyrningsverket (ESV). Detta uppdrag är uppdelat i flera delprojekt. Ett av dessa rörde lagen om underrättelseskyldighet där projektledaren från socialförvaltningen har medverkat. Under 2011 har arbetet med att ta fram en webb utbildningspaket om lagen påbörjats och beräknas vara klart i början av 2012. Syftet med utbildningen är att minska antalet felaktiga utbetalningar inom välfärdssystemen genom att öka antalet underrättelser enligt lagen. Utbildningen tas fram i samarbete med KRUS och kommer att finnas på deras hemsida³.

Övrig samverkan

Projektet har en pågående samverkan när det gäller personskador tillsammans med andra myndigheter och försäkringsbolag. Projektet har även en fortsatt samverkan med bostadsbolagen när det gäller olovlig andrahandsuthyrning.

Uppmärksammade hinder för arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar

Arbetet med felaktiga utbetalningar och bidragsbrott skulle kunna effektiviseras genom att förvaltningarna fick en ökad möjlighet till samverkan i dessa frågor. Sekretessen medför att två FUT-utredare kan utreda samma person på två olika förvaltningar utan att kunna samarbeta. Detta gör att exempelvis två hembesök, samma handlingar och liknande utredningar behöver göras. Det är inte heller helt ovanligt att en person när en FUT-utredning inleds på en förvaltning flyttar till en närliggande förvaltning. Kunskapen som upptäckts kan inte föras vidare mellan förvaltningarna och personen riskerar därför att beviljas bistånd på felaktiga grunder på mottagande stadsdel.

Ett annat hinder är att socialtjänsten har få möjligheter att inhämta information från andra myndigheter. Detta medför att FUT-utredningarna

³ www.krus.nu

till stor del baseras på den information eller handlingar som klienten lämnar. Incitamentet för klienten att medverka i utredningen är inte detsamma som vid en utredning om rätten till bistånd. I flera utredningar innebär det att klienten inte lämnar in några uppgifter eller svarar på den utredning som sänts till dem. I dessa ärenden kan resultat bli att förvaltningen inte kan fatta ett beslut om återkrav eller polisanmälan trots att det troligtvis finns skäl för det. Ett exempel på detta är när socialtjänsten begär kontrolluppgifter från Skatteverket angående taxerad inkomst. I dessa fall har socialtjänsten enbart rätt till de offentliga uppgifterna med en total summa för året och inte specificerat varifrån inkomsten kommer vilket försvårar FUT-utredningen. Vid exempelvis polisanmälan behöver den felaktiga utbetalningen specificeras månadsvis, vilket inte är möjligt när underlaget saknas.

Projektets resultat

Projektet har genomfört planerade aktiviteter när det gäller utbildning för socialsekreterare och chefer inom ekonomiskt bistånd och även kompetenshöjande utbildningar för de lokala FUT-utredarna. Utöver detta har arbetet fortsatt med att implementera och vidareutveckla framtagna metoder och arbetssätt för att förhindra och förebygga felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Stadsövergripande statistik

Under 2011 inkom 1056 ärenden om misstänkt felaktig utbetalning, för 2010 var siffran 912. Det man kan se är att det skett en minskning på de förvaltningarna där det har saknats en FUT-utredare eller att FUT-utredaren har haft begränsat utrymme för FUT-arbetet. FUT-utredarna upplever även att personalomsättningen på enheterna påverkar arbetet med att motverka felaktiga utbetalningar. Det beror på att det tar tid innan nya handläggare får rutin på vad som ska uppmärksammas och vad som vanligtvis orsakar felaktiga utbetalningar och därmed kanske inte lämnar ärenden vidare för FUT-utredning. Det troliga är att antalet ärenden och stadens resultat skulle ha varit större om alla förvaltningar aktivt arbetat med FUT.

Under 2011 har det totalt i staden fattats 277 beslut om återkrav och 53 anmälningar om misstänkt brott vilket är en minskning mot föregående år. För 2010 var motsvarande siffror 299 respektive 97. Det finns flera anledningar till detta. Den största är troligtvis att FUT-arbetet inte enbart består i att utreda och fatta beslut utan även att följa upp tidigare fattade beslut. En annan orsak är att FUT-utredarnas kunskaper om att bedöma grunden för uppsåt har ökat, vilket gör att FUT-utredarna i ett tidigare skede kan avgöra om en polisanmälan ska göras eller inte.

Under 2011 har summan av återkravsbesluten och det inbesparade biståndet uppgått till drygt tio miljoner kronor. Under året har totalt ca 1 miljon kronor återbetalats till staden. Ytterligare en vinst är att handläggarna kan prioritera tid och resurser till de personer som verkligen är i behov av det.

FUT-arbetet

Förvaltningarna är självstyrande och ansvarar själva för organisationen av arbetet. De flesta förvaltningarna i staden har prioriterat arbetet med minst en FUT-utredare som arbetar på heltid och en del har mer än en FUT-utredare. Fortfarande är det däremot flera förvaltningar som har FUT-utredare som arbetare deltid med FUT i kombination med främst att handlägga ekonomiskt bistånd. Erfarenheten visar att dessa FUT-utredare har svårt att prioritera annat arbete än att handlägga ekonomiskt bistånd eftersom det är mer akutstyrt och arbetsbelastningen är hög. Ytterligare någon förvaltning har inte haft någon FUT-utredare alls under större delen av året och har därmed inte aktivt arbetat med att motverka och förebygga felaktiga utbetalningar.

Resultatet av hur förvaltningarna prioriterar och arbetar med att motverka felaktiga utbetalningar påverkar hela stadens arbete. Dels i stadens resultat och statistik över arbetet men framförallt påverkas samarbetet mellan FUT-utredarna och den gemensamma kompetensutvecklingen. De FUT-utredare som inte ges tid att arbeta aktivt med arbetet mot felaktiga utbetalningarna får även svårt att prioritera handledning och utbildningar som anordnas. Detta gör att det blir en stor kunskapsspridning i FUT-gruppen vilket märks vid den gemensamma ärendedragningen på handledningen.

När ett ärende får vänta för länge för att utredas minskas möjligheterna till att göra en effektiv utredning och att faktiskt slutföra utredningen. I flertalet fall blir effekten att dessa ärenden helt blir tvungna att lämnas utan åtgärd redan i förhandsbedömningen. De mest effektiva utredningarna är de när FUT-utredningen kan inledas omgående. När en person fortfarande är aktuell på ekonomiskt bistånd, ökar förutsättningarna för en effektiv utredning. Främst för att incitamentet för klienten att medverka ökar.

I rollen som FUT-utredare ligger även uppdraget att förmedla kunskaper som upptäcks i FUT-utredningarna till hela sin arbetsgrupp för att förhindra framtida felaktiga utbetalningar. Som FUT-utredare krävs en förmåga att arbeta självständigt och på de flesta förvaltningar är kunskaperna om att utreda felaktiga utbetalningar begränsad till en person. I ett led att öka kunskapen bland beslutsfattare och kvaliteten i besluten togs det under året fram en checklista för de chefer som har delegation för beslut om återkrav och polisanmälan. En förutsättning för FUT-arbetet är att det är förankrat

både hos ledningen och organisationen och att det är en tydlighet i vad arbetet innebär. Fortfarande är det ibland svårigheter att förankra upptäckter i en FUT-utredning hos övriga handläggare vilket innebär att det ibland beviljas bistånd trots att FUT-upptäckten borde ha föranlett en annan bedömning.

Det FUT-utredarna beskriver är att det förebyggande arbetet har blivit bättre och att det sker färre felaktiga utbetalningar som har orsakats av interna felaktiga utbetalningar. I de ärenden där det är en kombination av brister i handläggningen och att klienten lämnat felaktiga uppgifter är det svårare att utreda ärendet vilket ibland innebär att beslut om återkrav inte är möjligt.

Den största orsaken till felaktiga utbetalningar är oredovisade inkomster. I de fall där den oredovisade inkomsten kommer från Försäkringskassan beror det i flera fall på att handläggaren har missat att göra en kontroll i det system som finns i paraplysystemet, FK-bilden. Detta är en felaktig utbetalning som inte bör behöva ske.

Framtiden

Utbildning

Den utbildningssatsning som har genomförts för samtliga handläggare inom ekonomiskt bistånd för socialsekreterare och chefer kommer att avslutas genom att vara ett sammanfattande avsnitt om handläggningsmetoder i utbildningen för nyanställda.

Under 2011 har det kommit önskemål om en utbildning för kravhandläggare i handläggningsprocessen kring ekonomiskt bistånd, FUT-utredningar och det avsnitt som påverkar kravhandläggningen. En utbildning kommer att ordnas under våren 2012 i samarbete mellan socialförvaltningen, systemförvaltare för paraplysystemet och serviceförvaltningen.

Det utbildningspaket som tas fram om lagen om underrättelseskyldighet beräknas vara klar under början av 2012 och kommer att spridas till beröra. En förhoppning är att detta ska leda till en ökning av antalet underrättelser enligt lagen.

Den utbildningssatsning som gjordes för polisen på bedrägerirotlarna om ekonomiskt bistånd bör övervägas om det kan finnas intresse att även erbjuda åklagare.

Efterkontroller

Under 2011 har modellen för efterkontroller av taxerad inkomst i avslutade ärenden reviderats och använts av de flesta stadsdelar. Utifrån resultatet behövs det diskuteras om resultatet motsvarar tiden som kontrollen. Det behöver även undersökas om det finns andra riktade kontroller som kan vara relevanta för att förhindra och förebygga felaktiga utbetalningar.

FUT-arbete

Det man kan se jämfört med föregående år är att antalet återbetalningar har ökat. Återbetalat belopp har ökat från ca 400 000 kr för 2010 till ca 1 000 000 kr för 2011. Arbetet med att följa upp beslutade återkrav är en viktig del i FUT-arbetet och behöver löpande prioriteras. I de fall klienterna inte återbetalar skulden behöver en bedömning göras om en ersättningstalan ska drivas till Förvaltningsrätten. Under 2011 påbörjades detta arbete på en del förvaltningar. Samtliga förvaltningar behöver se över uppföljningen av återkravsbesluten och processen med ersättningstalan för att se effekterna av fattade beslut. När tre år har passerat från utbetalt bistånd försvinner möjligheten att driva ärendet i domstol.

Inför 2012 behöver staden använda de erfarenheter och den kritik som lyfts fram i Riksrevisionens rapport. En FUT-utredning går inte att likställa med en biståndsutredning och andra förutsättningar gäller för utredningsarbetet. Däremot ska även FUT-utredningarna uppfylla de allmänna krav på handläggningen som regleras i Förvaltningslagen;

7 § Varje ärende där någon enskild är part skall handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Vid handläggningen skall myndigheten beakta möjligheten att själv inhämta upplysningar och yttranden från andra myndigheter, om sådana behövs. Myndigheten skall sträva efter att uttrycka sig lättbegripligt. Även på andra sätt skall myndigheten underlätta för den enskilde att ha med den att göra.

Under 2012 behöver utredningstiderna för FUT-utredningar ses över för att se hur det fortsatt arbetet ska bedrivas. En modell har tagits fram för det arbetet. Inkommande information om FUT som lämnades i januari 2010 kommer att granskas. Detta för att se tiden från inkommande information till beslut om åtgärd eller inte. Vid genomgången stod 725 ärenden i kö och en del ärenden var inkomna under 2009. I flertalet ärenden innebär det att lagstiftningen inte följs.

Förvaltningarna behöver se över om den tid som är avsatt för FUT-arbete är tillräcklig. Det man kan se är att alla förvaltningar har en stor del ärenden i kö. Detta kan medföra en oro för klienten att inte få besked om förvaltningens resultat men det kan också medföra att ärenden som skulle leda till beslut om återkrav eller polisanmälan riskerar att avslutas utan åtgärd eftersom för lång tid har passerat.

I budget för 2012 har stadsdelsnämnderna fått fortsatt uppdrag att aktivt följa och utveckla rutinerna för att stävja felaktiga utbetalningar av ekonomiskt bistånd. Under 2012 kommer nämnden fortsätta att följa upp förvaltningarnas arbete med att motverka och förebygga felaktiga utbetalningar. Arbetet kommer att fortsätta ske genom samordning i form av handledning och arbetsgruppsmöten med FUT-utredarna. Utöver detta planeras även vidare kompetensdagar för FUT-utredarna. Ett önskemål är att vid ett av dessa tillfällen bjuda in åklagare alternativt göra studiebesök på åklagarmyndighetens utvecklingscentrum i Stockholm. Nämnden kommer även att följa upp och presentera stadsövergripande statistik för 2012.

Utöver den redan etablerade samverkan behöver ytterligare möjligheter till samarbete på individnivå, både internt och externt, utvecklas. När en myndighet eller förvaltning arbetar med samma ärende och kan samarbeta ökar möjligheterna till en effektiv utredning. I budgeten för 2012 framgår att nämnderna bör dra erfarenhet av varandras arbete.